

ISSN 2545 – 4439

ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Vol. 42. 5.
Scientific Papers

SOCIAL SCIENCES

KIJ

Vol. 42

No. 5

pp. 821 - 1036

Skopje 2020

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL

**SCIENTIFIC PAPERS
VOL. 42.5**

October, 2020

**INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
SKOPJE**

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 42.5

ADVISORY BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Veselin Videv PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Milka Zdravkovska PhD, Drago Cvijanovic PhD, Predrag Trajković PhD, Lazar Stosic PhD, Krasimira Staneva PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Daniela Todorova PhD, Baki Koleci PhD, Lisen Bashkurti PhD, Zoran Srzentić PhD, Sinisa Opic PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

Editor in chief

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE - International Journal Scientific Papers Vol. 42.5

ISSN 1857-923X (for e-version)

ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, Skopje (N. Macedonia)

Vice presidents:

Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (N. Macedonia)

Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)

Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)

Prof. Mersad Mujevic PhD, Public Procurement Administration of Montenegro (Montenegro)

Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)

Members:

- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Faculty of economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Aziz Pollozhani PhD, Rector, University Mother Teresa, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (N. Macedonia)
- Prof. Aneta Mijoska PhD, Faculty of Dentistry, University “St. Cyril and Methodius”, Skopje (N. Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Artan Nimani PhD, Rector, University of Gjakova “Fehmi Agani” (Kosovo)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolverhampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Ali Hajro, PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (N. Macedonia)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (N.Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (N.Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Darijo Jerkovic PhD, Faculty of Business Economy, University “Vitez”, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Daniela Todorova PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (N.Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Fadil Millaku, PhD, Rector, University “Hadzi Zeka”, Peja (Kosovo)
- Prof. Fatos Ukaj, University “Hasan Prishtina”, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Halit Shabani, PhD, University “Hadzi Zeka”, Peja (Kosovo)
- Prof. Halima Sofradzija, PhD, University of Sarajevo, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Haris Halilovic, Faculty of criminology and security, University of Sarajevo, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Hristina Milcheva, Medical college, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (N.Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Ibrahim Obhodjas PhD, Faculty of Business Economy, University “Vitez”, (Bosnia & Herzegovina)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivo Zupanovic, PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Ivan Blazhevski, PhD, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jamila Jaganjac PhD, Faculty of Business Economy, University “Vitez”, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrbar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (N. Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Kiril Lisichkov, Faculty of Technology and Metallurgy, UKIM, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Krasimira Staneva PhD, University of Forestry, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Larisa Velic, PhD, Faculty of Law, University of Zenica, Zenica (Bosnia and Herzegovina)

- Prof. Łukasz Tomczyk PhD, Pedagogical University of Cracow (Poland)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Lazar Stosic, PhD, Association for development of science, engineering and education, Vranje (Serbia)
- Prof. Lulzim Zeneli PhD, University of Gjakova “Fehmi Agani” (Kosovo)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (N.Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (N.Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Marija Magdinceva – Shopova PhD, Faculty of tourism and business logistics, University “Goce Delchev”, Shtip (N. Macedonia)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (N.Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Marijan Tanushevski PhD, Macedonian Scientific Society, Bitola (N. Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (N.Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nadka Kostadinova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Nedžad Korajlic PhD, Dean, Faculty of criminal justice and security, University of Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Nonka Mateva PhD, Medical University, Plovdiv (Bulgaria)

- Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Nano Ruzhin PhD, Faculty of Law, AUE-FON University, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rossana Piccolo PhD, Università degli studi della Campania - Luigi Vanvitelli (Italy)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Rumen Tomov PhD, Rector, University of Forestry, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Sasho Korunoski PhD, UKLO, Bitola (N.Macedonia)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (N. Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Shyqeri Kabashi, College “Biznesi”, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Temelko Risteski PhD, Faculty of Law, AUE-FON University, Skopje (N. Macedonia)
- Prof. Todor Krystevich, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Todorcka Atanasova, Faculty of Economics, Trakia University, Stara Zagora (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (N. Macedonia)
- Prof. Vojislav Babic PhD, Institute of Sociology, University of Belgrade (Serbia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Vjollca Dibra PhD, University of Gjakova “Fehmi Agani” (Kosovo)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkovski, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (N.Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

REVIEW PROCEDURE AND REVIEW BOARD

Each paper is reviewed by the editor and, if it is judged suitable for this publication, it is then sent to two referees for double blind peer review.

The editorial review board is consisted of 63 members, full professors in the fields 1) Natural and mathematical sciences, 2) Technical and technological sciences, 3) Medical sciences and Health, 4) Biotechnical sciences, 5) Social sciences, and 6) Humanities from all the Balkan countries and the region.

CONTENTS

BETTER JOB OPPORTUNITIES THROUGH SOCIAL ENGAGEMENT	837
Denitsa Gorchilova	837
Violeta Toncheva-Zlatkova	837
THE MCKINSEY 7S MODEL IN THE AIRPORT SYSTEM PROTECTION	843
Teodora Gechkova.....	843
Tiana Kaleeva	843
PROTECTING SOCIAL SECURITY: SECURITY POLICY OR IDENTITY POLICY	849
Kaloyan Ivanov.....	849
ASPECTS OF BULGARIA'S SUSTAINABILITY AS A GUARANTEE OF NATIONAL SECURITY	855
Ivailo Iliev	855
CONTEMPORARY DEMOGRAPHIC AND EMIGRATION PROCESSES IN BULGARIA.....	861
Rumiana Budjeva	861
THE ROLE AND IMPORTANCE OF EXCISE DUTY IN BULGARIA.....	869
Zhelyo Zhelev.....	869
LOCAL FINANCES IN BULGARIA ON THE THRESHOLD OF THE THIRD DECADE AFTER THE REFORMS IN THE SECTOR.....	875
Mariyana Krasimirova Pavlova-Banova.....	875
Aleksandrina Borisova Aleksandrova	875
FOREIGN DIRECT INVESTMENTS – FACTOR FOR DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	883
Pavle Trpeski	883
Vesna Korunovska.....	883
Eljesa Jonuzi	883
Samir Ajdini	883
Almedina Mehmedi	883
THE ROLE AND IMPORTANCE OF ORGANIZATIONAL LEARNING.....	889
Borislav Borisov	889
Liljana Pushova Stamenkova.....	889
THE ROLE OF CASE STUDY IN MIDWIFERY EDUCATION IN A VIRTUAL LEARNING ENVIRONMENT	895
Tsveta Hristova.....	895
WINE TOURISM CLUSTERS AS MEANS TO BUILD LOCAL IDENTITY	901
Gergana Dimitrova	901
WOMEN'S FOLK COSTUME, PART OF THE PROMOTION OF CULTURAL TOURISM IN THE GEVGELIA REGION	907
Tanja Angelkova Petkova.....	907
Vladimir Kitanov	907
IMPACT OF COVID 19 VIRUS ON INTERNATIONAL SECURITY	913
Sasho Mitevski	913
Blagojcho Spasov	913
RIGHT TO DISASTER PROTECTION THROUGH THE PRISM OF CRISIS MANAGEMENT SYSTEMS IN SELECTED COUNTRIES (N.MACEDONIA, SPAIN, AND BULGARIA)	921
Biljana Karovska-Andonovska.....	921
Nikola Kletnikov	921
LEGAL NORMS AND LEGAL ACTS IN THE POSITIVE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	927
Zoran Jovanovski.....	927

CRIMINAL OFFENSES WITH ELEMENTS OF VIOLENCE - PSYCHOLOGY OF CRIME AND ABUSE OF POWER	933
Miodrag Simović	933
Jelena Kuprešanin.....	933
DOMESTIC VIOLENCE DURING THE PANDEMIC COVID-19 COMPARATIVE REVIEW IN OUR COUNTRY AND OTHER COUNTRIES	939
Sibeldzan Maksud Shabedin.....	939
Nikola Tuntevski	939
HOMICIDE - SUICIDE AT ALBANIANS IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA IN THE PERIOD 2009-2019.....	945
Ardita Abduli.....	945
Nazmije Shaqiri	945
Hiriet Ziberi	945
LAWFULNESS OF THE DETENTION OF PERSONS BY POLICE BODIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA.....	951
Kristian Angelov.....	951
LEGAL - POLITICAL ASPECTS AND CONSEQUENCES OF PERFORMANCE OF SEARCH OF OFFICIAL PREMISES OF POLITICAL PARTIES.....	957
Toni Georgiev.....	957
Oliver Andonov	957
STRENGTHENING NATIONAL SECURITY THROUGH BORDER MANAGEMENT.....	965
Yonko Dimitrov.....	965
GLOBALIZATION AND TERRORISM.....	973
Ali Hajro	973
TERRORISM IN INTERNATIONAL LAW	977
Ivan Pekić	977
Nikola Banićević	977
EXPERIENCES IN OPPOSING HYBRID THREATS	983
Hatidza Berisha.....	983
Milenko Dzeletovic	983
Vladimir Tomašević	983
CRIMINAL PSYCHOLOGICAL PROFILING OF AN UNKNOWN PERPETRATOR	991
Daniela Trajkovski	991
Ilija Zivotic	991
PSYCHOLOGICAL ASPECT OF FORGIVENESS	995
Elvira Čekić	995
NARCIST PERSONALITY DISORDER AND GESTALT THERAPY.....	1001
Tatjana Mentus Kandić.....	1001
Jelena Todorović.....	1001
Lana Jerkić.....	1001
Mirna Zelić.....	1001
WORKING WITH RESISTANCE IN THE PROCESS OF PSYCHOTHERAPY OF PSYCHOSOMATIC DISORDERS: INDIVIDUAL APPROACH OF THE PSYCHOTHERAPIST... ..	1009
Lubomira Dimitrova	1009
CURRENT LEVEL OF AWARENESS, PUBLIC ATTITUDES AND ATTITUDE TOWARDS HUMAN TRAFFICKING	1013
Nikola Sabev.....	1013
CONSUMER PROTECTION LEGISLATION IN KOSOVO, ALBANIA AND MONTENEGRO	1019
Behrije Ramaj	1019

MONEY LAUNDERING AS A CRIMINAL AND DESTRUCTIVE OFFENSE OF THE ECONOMY	1023
Baki Koleci	1023
CICERO’S RHETORIC	1029
Robert Dauti	1029

WOMEN'S FOLK COSTUME, PART OF THE PROMOTION OF CULTURAL TOURISM IN THE GEVGELIA REGION

Tanja Angelkova Petkova

Faculty of tourism and business logistics, Goce Delchev University of Stip, N. Macedonia,

tanja.angelkova@ugd.edu.mk

Vladimir Kitanov

Faculty of tourism and business logistics, Goce Delchev University of Stip, N. Macedonia,

vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Abstract: The cultural tourism in the country has the biggest growth potential in terms of the large number of cultural and historical heritage and archaeological sites, as well as the growing interest in cultural tourism on the market. The fortune of the Macedonian spiritual and material culture is paramount, and certainly it is impossible to be framed in one book, one issue or one track. The red color and the color of the wine are colors of the earth and fertility, while gold is the color of the gods (the sky), that is why our national costume is red with golden embroidery/sterling silver. The emergence of ethnological thought precedes the occurrence of specific terminology. If traced the history of human knowledge, from the view in which we are interested, we can observe that the initial interests were the exotic, archaic (or as then called primitive) societies. So based on the relationship of cultural life, tradition is also a processed material in which there are implemented elements and landmarks of Gevgelija and sustainability and tourism development in the region through tourist valorization of women's clothing with elements of Gevgelija. As for the anthropogenic motives significant for the development of the tourism, in the region of Gevgelija, they alone can present a motive for smaller massive touristic movements. But their valorization and highlights in this region are supposed to be enlarged so that every touristic offer is to be enriched. Every town is best promoted through presentation of his cultural heritage, because the cultural heritage expresses the identity of the people, his territory, his history, tradition and civilization. One type of the cultural destination is represented with the areas in which the indigenous population which was isolated from the rest of the world and for which this type of tourism at the same time represents an advantage and a problem, is still present. Municipality of Gevgelija is ethnologically rich area with rich cultural heritage. Today the area of Gevgelija through the village Negorci is mostly represented in the ethnology. The village Negorci which is in the immediate proximity of Negorski banji(spa), is familiar with its folk costumes, especially the women's folk dress which features colourful ornaments and the sterling silver (there's a book for it) and its folk dances, songs, stories, myths and legends.

Keywords: women's folk costume, Gevgelija, tourist destination, cultural tourism

ЖЕНСКА НАРОДНА НОСИЈА, ДЕЛ ОД ПРОМОЦИЈАТА НА КУЛТУРНИОТ ТУРИЗАМ ВО ГЕВГЕЛИСКИОТ РЕГИОН

Тања Ангелкова Петкова

Факултет за Туризам и Бизнес логистика, Гевгелија, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

tanja.angelkova@ugd.edu.mk

Владимир Китанов

Факултет за Туризам и Бизнес логистика, Гевгелија, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Резиме: Културниот туризам во земјата има најголем развоен потенцијал во однос на големиот број на културни и историски богатства и археолошки места, како и зголемениот интерес во културниот туризам на пазарот. Богатството на Македонската духовна и материјална култура е огромно, и секако не е возможно да се врами во една книшка, едно издание или еден музички запис. Црвената боја и бојата на виното се бои на земјата и плодноста, додека златната боја е бојата на боговите (небото), затоа нашата народна носија е црвена со златен вез/срма. На појавата на етнолошката мисла и претходи настанувањето на специфичните терминологији. Доколку се проследи историјата на сознанието за човекот, од гледиштето кое нè интересира, може да се забележи дека првичните интересирања биле кон егзотичните, архаични (или како што тогаш ги нарекувале, примитивни) општества. Така врз база на поврзаноста на културниот живот и традицијата е обработен материјал во кој се имплементирани елементи и знаменитости на општина Гевгелија, како и

одржливоста и развојот на туризмот во овој регион преку туристичка валоризација на женската народна носија со елементи од општина Гевгелија. Што се однесува до антропогените мотиви значајни за развој на туризмот, во гевгелискиот регион, тие самостојно можат да претставуваат мотив за помалку масовни туристички движења. Но, нивната валоризација и истакнување во овој регион треба да се зголеми и со тоа да се збогати секоја туристичка понуда. Секој град најдобро се промовира преку презентација на неговото културно наследство, бидејќи културното наследство го изразува идентитетот на народот, територијата, неговата историја, традиција и цивилизација. Еден тип на културна дестинација претставуваат подрачјата во кои сеуште живее автохтоно население кое било изолирано од остатокот на светот и за кое ваквиот туризам истовремено претставува предност и проблем. Општина Гевгелија е етнолошки многу богата област, со големо културно наследство. Денес областа на Гевгелиско преку селото Негорци, најповеќе фигурира во етнологијата. Селото Негорци во непосредна близина на Негорските бањи, е позната по своите народни носии особено по женската носија која се одликува со разнобојна и разиграна орнаментика и на која е застапен срмениот вез (за кои постои книга) и по своите народни ора, игри, песни, приказни, преданија и легенди.

Клучни зборови: женска народна носија, Гевгелиско, туристичка дестинација, културен туризам

1. ВОВЕД

Секоја држава најдобро се промовира преку презентација на нејзиното културно наследство, бидејќи културното наследство го изразува идентитетот на народот, територијата, неговата историја, традиција и цивилизација. Еден тип на културна дестинација претставуваат подрачјата во кои сеуште живее автохтоно население кое било изолирано од остатокот на светот и за кое ваквиот туризам истовремено претставува предност и проблем. Гевгелискиот туристички регион не е многу проучуван од аспект на туризмот, и во тој мал број трудови се опфатени само некои сегменти, како поради комплексноста на проучувањата од областа на туризмот, така и поради тоа што секогаш парцијално е проучуван, зависно од намената, ставајќи акцент на поедини негови сегменти. Според сето ова, уверени сме дека постои изразита научна, а уште повеќе општествена потреба за истражување на овој туристички регион се со цел за реална туристичка валоризација на сите негови природни и антропогени елементи. На тој начин сакаме аргументирано и со факти да го претставиме големиот потенцијал за поинтензивен економски развој на овој дел од Република Македонија. Духот на фолклорното богатство на Македонскиот народ низ вековите растел и на подрачјето во Гевгелиско, оставајќи го на носиите што го надживеале времето, белегот на народното создавање.

2. ВЛИЈАНИЕТО НА ГЕВГЕЛИСКАТА НАРОДНА НОСИЈА ВРЗ КУЛТУРИНИОТ ТУРИЗАМ

Валоризацијата на антропогените културни ефекти е многу поедноставна, бидејќи нивните атрибути се врзани за времето на настанување, стилската изразеност и другите елементи кој можат прецизно да се утврдат. Валоризацијата претставува една од најважните фази во процесот на просторното планирање на туризмот, но истовремено се работи и за најкомплексна и најтешка фаза, особено кога е во прашање проценката на самите ресурси чија туристичка вредност е многу тешко да се процени.

Народниот фолклор и традиционалните ракотворби и занаетчиство се високо ценети во Македонија и претставуваат важна димензија на националната култура, во која може да уживаат посетителите на бројни фестивали, концерти и изложби во текот на целата година. Развојот на туризмот на овие простори, секој ден го гради начинот на живеење, со поврзување со нови форми на туризам. Сето ова се прави од зголеменото ниво на индустријализацијата со нови форми на туризмот и светскиот урбанизам, кој е поврзан со намалување на работното време во текот на неделата и зголемување на потребите за искористување на слободното време. Имајќи ја во предвид перспективата и важноста на зголемување на слободното време и слободните средства, културниот туризам ќе има висок степен на перспективност.

Гевгелиските народни носии се дел од материјалната култура на Гевгеличани и претставуваат репрезентативен дел од народното уметничко творештво. Во оформувањето на народните носии од Гевгелиско, освен културно-историските прилики и творечкиот дух на народот, големо значење имале и географско-природните карактеристики на регионот, кои ги определувале условите на стопанисување и културата на населението. Народната носија, освен што го заштитува човекот во различни временски услови, таа го украсува човекот, ја определува неговата територијална припадност и семејниот статус. Гевгелиската женска носија припаѓа на средновардарскиот варијетет на народни носии кој е во состав на источно-македонскиот тип носии. Народните носии се женски домашни ракотворби.

Слика 1. Гевгелиска народна носија (Бојмија, фолклорно друштво)
Извор: Ѓорги Вацев

Анализата на одделните облеку од составот на празничната женска и обредната машка носија укажува на зачувани далечни траги од старобалканската и старословенската културна традиција, со примеси на елементи од византискиот и ориенталниот начин на украсување.

3. ЖЕНСКАТА НАРОДНА НОСИЈА ВО ГЕВГЕЛИСКО

Женската празнична или невестинска носија од пределот Бојмија, што ги опфаќа селата по течението на реката Вардар, околу градот Гевгелија, се состои од: антерија од пругасто шарена домашна ткаенина, ткаен појас, кошула, елек, марами и еднодиплена декоративно орнаментирана скутина наречена дипла. Додатните украсни крпи, кои ги има речиси кај сите, како и специјалната капа украсена со природни и вештачки цвеќиња, многу накит, монистрен и метален, како и други украси, на оваа носија и придаваат посебен специфичен белег. Се носела до втората половина на 19 век, но со зачувани елементи на украсување дури и од старобалканскиот и византискиот период. Горниот дел, видлив, се викал антерија или некаде и интерија изработена од волнена, во пруги, алаца, ткаенина. Таа се разликува во боите кои се соодветни на возраста и намената на оној кој ја носи. Најчести бои во кои се среќава оваа горна облека се црвената или аловата, сината-црна, зелена, портокалово или турунџија односно боите на свечаната облека-невестинската. Само со црвено и сино носеле постарите жени, а белата антерија, прошарена со малку црвено, ја носеле младите моми за мажење и младите невести.

Празничната женска носија е најбогата како во деталите и додатоците, така во накитот, деловите облека, во футата која е од една дипла за разлика од непразничната фута која е од две дипли, и во бројот на боите употребен при ткаењето на ткаенината во риги – алаца. Носеле и накит, сличен речиси на сите други краеве, а на главата капа на која покрај накит и тепелак, носеле свежо и суво цвеќе. Косата ја чешлале на средина патец и ја плетеле во две плетенки кои ги завршувале со разнобојни ленти и волнени конци, изразито колоритни.

Слика2. Гевгелиска женска народна носија (Бојмија)

Извор: Милчо Јовановски

Народната носија во сите села од Гевгелиската Котлина била еднаква и како таква комплетно се носела до втората половина на XIX век. Нејзиното напуштање започнало во последните децении на XIX век, со појавата на фабрички материјали кој нашле голема примена во женската носија. Први кој ја напуштиле старата традиционална носија биле жените од селата јужно и југоисточно од Гевгелија. За разлика од женската, машката носија подолго ја задржала својата традиционална форма.

4. ОДРЖЛИВОСТ НА ФОЛКОЛОРОТ ВО ГЕВГЕЛИСКИОТ РЕГИОН

Гевгелискиот регион е извор од кој народот отсекогаш знаел да ја црпи инспирацијата на своето творештво. Богатството од обичаи, умотворби и народни ора се дел од секојдневието на жителите кои живеат во

населените места. Така се создава фолклорот на еден народ, но така се создаваат и фолклорните групи кои ја имаат единствената цел – да го сочуваат она што со векови се измислувало и творело. Еден од многуте, со свој оригинален пристап во презентирањето на народниот фолклор е ансамблот за традиционална музика и игри „Бојмија“ од Гевгелија. Формиран во 2004 година од група млади ентузијастички и вљубеници во фолклорот. Името на ансамблот е според етничкиот предел Бојмија, предел во кој спаѓа и Гевгелиската котлина, односно таа се наоѓа во пределот Горна „Бојмија“. Во 2005 година ансамблот „Бојмија“ официјално е регистриран како здружение на граѓани. Во ансамблот „Бојмија“ членуваат членови од најразлични возрасти, кој брои околу 140 активни членови кои работат во четири групи кои се поделени според нивната возраст.

Репертоарот во Ансамблот „Бојмија“ е разновиден тој негува игри и песни од сите краеве на Македонија. Игрите и песните се изведуваат со автентични носии од регионот од кој потекнува играта. Поседува сопствена колекција и збирка на народни носии преку 1000 парчиња, поголемиот дел се собрани од теренот на областа Бојмија. Исто така поседува традиционални инструменти и свој оркестар кој е дел од сите настапи на ансамблот во земјата и во странство. Секоја година Ансамблот учествува на три меѓународни турнеи и на две турнеи по земјите од бившите југословенски простори. Идни планови на Ансамблот за традиционална музика и игра „Бојмија“ се збогатување на ансамблот со уште повеќе народни носии и формирање на вокална група и оркестар на народни инструменти.

5. ЗАКЛУЧОК

Секоја држава, но и секој регион најдобро се промовира преку презентација на неговото културно наследство, бидејќи тоа е заеднички содржател на битот на еден народ, на неговиот идентитет, духовен и уметнички дострел во своето цивилизациско опстојување. Општина Гевгелија благодарение на својата географска положба, природни убавини и своето историско и културно минато, има огромен потенцијал за развој на туризмот, а со тоа и на бањскиот и културниот туризам. Така и културата на Гевгеличани е богата, испреплетена со различни влијанија, што ја прави уникатна како целина. Гевгелискиот регион претставува музеј со бројните археолошки локалитети и материјалните артефакти кои сведочат за минатите цивилизации. Благодарение на Ансамблот „Бојмија“ регионот е многу побогат со народни песни, игри, ора и носии, а женската народна носија добива до големо значање и има големо влијание за развој на културниот туризам во Гевгелискиот регион.

Примероците на народните носии што се собрани во музеите во Македонија, и оние што секоја година се прикажуваат на ревијата во Струга, се драгоцените документи за нивното извонредно богатство и необична разновидност. Тие ќе останат сведоци за високите креативни способности на македонскиот народ, кој во текот на многуте векови успеал да создаде сопствена, самостојна народна облека, во чии типски и декоративни одлики нашле одраз изминатите епохи, како и времето во кое се создавани и носени.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Angelkova, T., Dimitrov, N., & Josheski, D. (2014). *City of Bitola – destination for cultural tourism*. Researches review of the Department of Geography, Tourism and Hotel Management, 43 (1). pp. 53-59. ISSN 1452-0133 (print) 2334-7074 (online)
- Korunovski, S., & Marinovski, N. (2012). *Cultural tourism in Ohrid as a selective form of tourism development*, Procedia - Social and Behavioral Sciences Volume 44, 2012, Pages 104-113
- Koteski, C., Jakovlev, Z., Mitreva, E., Angelkova, T., Bardarova, S. & Kitanov, V. (2014). *Zastita i prezentacija na kulturnoto nasledstvo na op. Prilep za turisticki celi*. 2nd International Conference on Cultural Heritage, Media and Tourism, 18-19 Jan 2014, Ohrid, Macedonia.
- Report from research and analysis of priceless natural and cultural heritage cross-border region Gevgelija-Bansko, Interreg – Ipa cbc. 2018
- Ristova, C. & Angelkova, T. (2018). *Hotel Development of Cultural Tourism Elements - The case of Vevecani*. Forth International Scientific Conference SITCON 2018, 12 Oct 2018, Belgrade, Serbia.
- Здравев, Ѓ. (2005). *Македонски народни носии*, (ткаеници, везови, плетила, китење и накит) Скопје
- Кличкова, В. (1963). *Македонски народни носии*, Скопје
- Македонија – земја на туризмот, (18/06/1999), монографија бр.07-3343/2
- Стратегија за оржлив развој на општина Гевгелија, (2006-2011). УНДП Локално управување за одржлив човечки и економски развој, Гевгелија, септември (2006)
- ТАНЕЦ 50 години амблем на македонската култура и уметност, Скопје 1999 год.
- Тодевски, К., & Палчевски, Б. (2013). *Танец, Промотор на фолклорно-кореографската школа со национален предзнак*, Скопје